

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mistroisk, vagtsom, reserveret; ædruelig, drikfældig; foretagsom, dorsk; listig, lun, opfindsom. Disse og mange lignende ord er gennem tiderne blevet hæftet på vendelboen. Beskrivelserne har vekslet i tidens løb og fra forfatter til forfatter, men eet karaktertræk synes man imidlertid at kunne samles i enighed om, nemlig at vendelboen alle dage har været *stædig* og *stridbar*! En syddansk forfatter sammenfattede i 1940 billedet af den traditionelle vendelbo således: *Sindig, djærv og gruttendes stærk og med utæmmet Voldsomhed skjult under det rolige Ydre*⁽¹⁾. I denne utæmmede voldsomhed ligger vendelboens stridbarhed og oprørskhed, sådan som den viste sig ikke mindst i middelalderen, hvor vendelboerne ofte greb til våbnene for at hævde lov og ret. Ikke kongens, embedsmandens eller ordensmagts lov og ret, men vendelboens egen opfattelse af hvad der var lov og hævdvunden ret. Det skete da nørrejyderne i 1086 rejste sig mod kong Knud den Hellige og hans skattebyrder (tienden bl.a); oprøret 1441 mod Christopher 3. af Bayern; Skipper Klements bondeoprør 1534 i Grevens Fejde; de vendsysselske bønders rejsning under Lars Dyrskjøts ledelse mod svenskerne i 1644. Som vendelbo nærer man jo gerne den heroiske myte om vendelboen der ikke lader sig kue. Men bag det hele ligger der givetvis også en god del historisk romantik. Hvad angår middelalderens bondeoprør, er forfatteren Knud Bidstrup ikke i tvivl om at *Den sørgelige sandhed om disse opstande er, at bondealmuen hver gang var brikker i et blodigt spil om magten. Uvidende, som bønderne var, om tingenes sammenhæng, lod de sig hidse op til at tro, at de kæmpede for egne interesser, de benyttede chancen til at tage hævn for de nære plager, men det var i den sidste ende dem, der måtte betale omkostningerne med liv, frihed og halsløsningspenge*⁽²⁾. Hvor meget og hvor lidt substans der nu er i myten, så har den dog levet videre gennem århundrederne. Forfatteren M. A. Goldschmidt mødte under en rundrejse i 1865 i Vendsyssel en bonde i Hune, som i hans øjne repræsenterede det smukkeste eksempel på den nordjyske folkekarakter: *Alting hos ham tilkjendegav, at han følte sig som sin Gaards Herre, nøjagtig vidste, hvortil hans Mark naar, og hvortil hans Ret gaar. Han er hævet over Fristelsen til at gjøre sin*

Nabo Uret, og han vil ingen Uret taale. (...) Dette folk er et retsfolk, at retsfølelse og retskrav er dets inderste liv.⁽³⁾ *I gamle dage sagde man i Vendsyssel, at der var langt til Gud i himlen, men længere til kongen i København. Og det var ikke helt løgn. Set med vendelboøjne lå rigets hovedstad mildest talt noget afsides, og vendelboerne måtte tit sande, at kongernes og centraladministrationens interesse for dem kunne være på et meget lille sted. Derfor betragtede de sig også som sorterende direkte under Vorherre; de nægtede at tro på, at øvrigheden var indsat af Gud.*⁽⁴⁾ Denne utilbøjelighed til at undergive sig magthaveres og embedsmænds bud sås i nyere tid i 1886 under det såkaldte Gendarmslag ved Brønderslev Marked. Gendarmkorpset var blevet oprettet ved provisorisk lov i 1885, til at hjælpe politi og myndigheder med at opretholde ro og orden i den dengang politisk ret så bevægede tid. Da en af disse gendarmere anholdt en beruset markedsgæst, gik folkemængden til angreb imod gendarmene, og det hele udviklede sig til et veritabelt slag. Efterfølgende blev 28 personer, heriblandt 11 gårdejere, anholdt og senere straffet for deres opsætsighed. Efter udstået straf blev de selvfølgelig alle fejret som "martyrer for demokratiets sag"⁽⁵⁾. I vore dage er den oprørske og ubøjelige vendelbo blevet mere rundsleben, nok stædig, men i høj grad også *sindig* og *lun*. Forfatteren Knud Sørensen beskriver (2005) forskellen mellem morsingboer og vendelboer: *Vendelboer har en god humor og lune (...). Men morsingboer er ikke så stejle og stædige som vendelboer*⁽⁶⁾. Der synes endda ligefrem at være penge i dette vendelbondske gemyt; i Nordjyske Stiftstidende kunne man den 12. juli 2006 læse, at *Nordjydernes ro og sindighed bliver en eftertragtet vare i fremtiden. Mennesker vil valfarte til landet mod nord for ikke alene at være i den beroligende natur, men også omgås de "tunge og trælse" vendelboer. Det er selvfølgelig altid godt bare at være i godt humør, men glimtet i øjet, den ægte humor har stor økonomisk værdi. Man behøver ikke at rive vittigheder af sig, det er ikke den form for humor, nej, det er snarere den nordjyske slags, der virkelig er penge værd.*⁽⁷⁾ Der er dog langt fra denne nutidens sindige lune nordjyde i den beroligende natur, til den stridbare bonde i *Vendsyssels sibiriske udørk*, som man møder i tidligere tiders beskrivelser. Her følger et skønsomt udvalg af beskrivelser og uforgribelige meninger

om Vendsyssel og vendelboen, hans udseende, levevis, foretagsomhed og væsen. Ofte modstridende beskrivelser og karakteristikker, afhængigt af hvilket ærinde forfatteren har haft, og – kan man nok læse mellem linjerne - hvilken tilknytning han har haft til Vendsyssel!

Landet og befolkningen

12/1300-tallet. Erik Vendilskagas

saga⁽⁴²⁾: [Vendelboerne er] onde, troløse og i enhver Henseende slettere end Danmarks andre Folk". **1680. En historiker ved Københavns Universitet, Peder**

Hansen Resen⁽⁸⁾: Vendsyssels indbyggere er i almindelighed vilde, så derfor finder man ofte, at de har været oprørske, som for eksempel da de i 1437 satte sig op mod Erik af Pommern, og da de langt tidligere rejste sig mod Knud den Hellige og dræbte ham i selve Skt. Albani Kirke i Odense. De er også talrige; således siger Lyskander, at landet er så folkerigt, at det kan stille 20.000 soldater.(...) I samme herred [Jerslev] er der et sogn kaldet Hundslund [det nuværende Dronninglund sogn], som regnes for det rigeste af alle i hele Vendsyssel. Dets indbyggere betegnes som vilde og krigeriske og nærmest tilbøjelige til optøjer og oprør. Derfor har de ofte sat sig op mod de kongelige lensmænd; nogle har de endog dræbt, for eksempel på Erik Menveds tid Trugot, som havde vist sig meget streng imod dem. Og som grund til deres oprør tilføjes, at de ofte var blevet ramt meget hårdt, snart af bøde-, snart af dødsstraf, alt eftersom de havde forset sig mere eller mindre, og de har ikke kunnet tvinges til vedvarende lydighed, førend de blev unddraget de kongelige lensmænds magt og kom under andre ejeres herredømme, som for eksempel Hans Lindenov, der købte jorden og tæmmede bøndernes vildskab. **1779. En embedsmand og forfatter fra København, August**

Hennings⁽⁹⁾: Forresten har det [Vendsyssel] alle Kendetegn paa et forsømt Land; Havne, der tilsander; Veje, der er farlige, selv med smaa Postvogne; Aaer, der svømmede over; Broer, der er nedfaldne; Enge, der ligner Sumpe, smaa Bondehuse uden Skorstene, og saa videre. Jeg vil ikke omtale Flyvesandet, der i en halv Mils Bredde omfatter Vendsyssel lige fra Hanherred til Aalbæk. **1787. En københavnsk toldembedsmand, Olaus Olavius, udstationeret i Skagen**⁽¹⁰⁾: [Jeg fandt] i stedet for et blomstrende Kanaan, et uhyre Sibirien. (...). Egnen er

blevet afklædt dens grønne prydelser ved sandflugten, og ser ud som et forstyrret sted: havet som omgiver denne odde, bruser og raser, nogle få tider af året undtagne; byen trues med undergang, snart af sand, og snart af tilløbende vandstrømme, hvor de gående må føle og tradske op til knæerne; kort sagt! Man er omgivet fast allevegne med idel ubehageligheder, der sætter sindet i overordentlig traurig for fatning hos de fleste, som ikke er indfødte. **1806. En sjællandsk præst og topograf, L. M. Wedel⁽¹¹⁾**: Egnen ved fjorden [Limfjorden] er behagelig, da der er så mange afvekslinger for øjet, men længere oppe i landet, især ved Skagen og Hjørring, er den styg, kedsommelig og usund, især for fremmede, ved det idelige fine sand, som beskadiger synet og lungen. **1810. En professor i landøkonomi, Gregers Begtrup⁽¹²⁾**: Vendsyssel lider af Sandflugt, Havguser, kolde fortærende nordvestlige Vinde, slette Veje, mangel på Havne og gode Kjøbstæder. Dens Skove på østkanten ere for det meste ødelagte, og på vestkanten har den ingen. Kjøkkenhaver og Frugthaver ere en Sjeldenhed. (...) Agerdyrkingen er langt tilbage, thi Udskiftningen er mådelig, og her mangler Oplysning, Exempel og Opmuntring. **1854. En sjællandsk præst, A.E.Meinert⁽¹³⁾**: Vendelboerne er et folk ligesom landet, de bebor, vildt og rå, uden poesi og sans for, hvad der forskønner livet, men de er derimod en overordentlig kraftig stamme, ubøjelig til den yderste grad og besjælet af en mageløs kærlighed til friheden. **1865. En københavnsk forfatter, M.A.Goldschmidt⁽¹⁴⁾**: Fra min Barndom havde Ordet "Vendsyssel", "Vendelbo", en ejendommelig, fast mystisk Klang for mig. Jeg kan ikke nøjagtig angive hvorfor; men rimeligvis er det kommet af, at jeg hørte Vendelboerne omtale som et hårdt, stridbart, oprørske Folk, hvis Knive sad løse i Skederne, og som vare blevne voldsomt kuede (...). De levede i et vildt, trist, ufrugtbart Land, vadede somme Steder i Sand til midt paa Livet, besøgte kun ugjerne eller af Folk, som kunde drikke mægtige Thevandsknægte. Trods deres historiske Vælde vare de plagede af Hudsygdomme, som de gjerne meddelte Andre. Kort, der omgav dem noget Sært, og skjønt de sysselsatte min Fantasi, faldt det mig dog aldrig ind dengang, at jeg fornuftigvis kunde besøge deres Land. I Aaret 1854 kom jeg dog til Aalborg, og da jeg nu kun ved Fjorden var skilt fra Vendsyssel, forekom det mig bag hine tavse Bakker som et Eventyrland, som et Siberien,

hvor der hang novellistiske Herremænd paa Træerne og Sagn paa alle Buske.

Udseende og levevis

1735. En birkedommer på Dronninglund, senere

herredsfoged, Søren Madsen Høeg⁽¹⁵⁾: Saa contribuierer og meget til Bondens Ruin, at Tienestefolk er meget ulydig og obstinati samt den over Standen unødige Stads, som iblandt Qvindfolkene ere optaget og bruges, saa og den overdaadige fremmed Tobaksrøgen, Mandfolkene øver, thi Piben er snart aldrig af Munden, ihvad Slags Arbejde de end ere udi. **1828. En amtsforvalter over Hjørring amt,**

L.C. Brinck-Seidelin⁽¹⁶⁾: Vor Bonde er ikke smuk, men har ei heller ubehagelige Ansigtstræk; lyst Haar er sjeldent; Øinene ere oftest graeblaae; Børnene ere sædvanligen blege, som Følge af Udslæt, der ogsaa forknytter deres Væxt. I Almindelig er Bonden i det vestlige Land mindre høi end i det østlige, men førere af Lemmer. – Ved hans Tale er at mærke, at han gjerne vil forkorte Ordene og derfor bortkaster Ende-Vokalerne, hvorved han for Fremmede bliver noget uforstaaelig. (...) Han er ikke just stærk af Helbred; at de smaae Børn bruges til at vogte Kreaturer i Uddrifter, hvor de lide af Kulde, og ofte gaae i Vand, svækker dem i den unge Alder, og er tillige for deres Moralitet skadeligt, da Forældrene, der have denne Nytte af Børnene, synes, at de derfor bør see gjennem Fingre med deres Feil. – De her meest herskende Sygdomme – og nogle af dem er Bonden ligegyldig for, da han anseer dem for nødvendigt Onde, som han i det høieste kun bruger Huusraad for, i hvilke da Overtroen ei har ringe Deel – ere: 1) Hududslæt af forskjellig Natur, saasom Fnat, Ringorm og Skurv; 2) hidsige Febre, som næsten hvert Aar vise sig i et eller flere Sogne, (...); 3) den saakaldte veneriske Sygdom, Syphilis. (...): Hvad der meest bidrager til, at disse smitsomme Sygdomme saa let finde Adgang hos Almuen her, og gjør det saa vanskeligt for Lægen at udrydde dem, er den Ureenlighed, der finder Sted blandt Bønder, thi Huden er ureen, Linnedet smudsigt og snevert, og Fødemidlerne ei med Reenlighed behandlede, endvidere den beklumrede og fugtige Luft i Værelserne, Brugen af Alkovesenge og Ligegyldighed for at undgaae Smitte.

(...). **1828. Samme amtsforvalter over Hjørring amt, L.C. Brinck-Seidelin⁽¹⁷⁾**: Manden og Karlen kræver den nøiagtigste Oppasning og nyder den ogsaa. Dog, Konens

Virken har og sin Skyggeside: hun er aldeles ikke reenlig; paa hende selv, Manden, Børnene og Stuen er, saa at sige, Snavset fastgroet; hvad Mad og Drikke, der sættes frem, er i Mængde og til bestemt Tid, men slet tillavet, Flesk og Kjød er harske, men saaledes nydes det meest; Kjøkkenurter har man ei Smag for, Smørret er sædvanligen slet, Melken, som har staaet under Loftet, har Afsmag, og Øllet er afskyeligt, og oftest ikkun forvaret i et Kar med løst Dæksel over. Brødet er bedre, men ofte løst og tørt formedelst Blanding af byg eller Havre. Det vil heraf sees, at bestiller Fruentimmeret meget, saa udfører hun det ikke godt. Med Mandfolkene derimod har det sig lige tvertimod: de skille sig ret godt ved deres Gjerning, men denne indskrænker sig og aldeles til Marken, Kreaturerne Røgt og Tærskning. Naar dette er bestridt, seer man i Bonden den ørkesløseste Skabning under Solen; naar han har proppet sig fuld med Mad og Drikke, strækker han sig paa Bænken, og de lange Vinteraftener sover ind ved Rokkens Snurren.

1830 (ca). En biskop i Ålborg, Nicolai Fogtmann⁽¹⁸⁾: I sædelig og religiøs henseende er tyboerne de bedste af folkene i Ålborg stift ... Vendelboerne er stivsindede og temmelig usædelige. Dog er der forskel, og der findes flinke folk iblandt dem.

1854. En sjællandsk præst, A. E. Meinert⁽¹⁹⁾: Det er ellers et mærkeligt folk, disse vendelboer. De adskiller sig i udseende og levemåde ikke lidet fra de øvrige jyder. Intet steds i Danmark ser man en så gennemgribende forskel i udseende som hos beboerne af denne provins... Vi ledes derved til at antage, at der i Vendsyssel kan have fundet en blanding sted mellem forskellige nordiske stammer.

1859. En engelsk forfatter, Horace Marryats rejsebeskrivelse fra Vendsyssel⁽²⁰⁾: På grund af det barske klima må husene næsten hvert forår gøres i stand udvendigt, og den uafbrudte fyring i kakkelovenene i de lange vintermåneder nødvendiggør selvfølgelig jævnlig maling og kalkning af værelserne. Det er forklaringen på boligernes ualmindelig pæne udseende. Ser man et forsømt hus, er det ganske sikkert bestemt til nedrivning. Døm dog ikke beboerne forhastet, men gå inden for, kig op i skorstenen, og hvis man ser tre eller fire sider flæsk hænge til røgning der, et godt lager af kartofler og en kiste fuld af gode, svære søndagsklæder, vær så overbevist om, at her er der ingen fattigdom, og at der næste år vil rejse sig et nyt lille bindingsværkshus i sorte

og gule farver i stedet for det gamle. **1880. En præst i Vendsyssel, Frederik Nielsen⁽²¹⁾**: Kunde mine Landsmænd taale endnu engang at høre et Ord af en gammel Præst, der ikke taug, da han skulde tale, saa er der tre Ting, der som Pletter skulde tages bort af det for mig saa kjære Billede af Vendelboerne. Først dette, at der er vel megen Tilbøjelighed til stærke Drikke. Der er fugtigt ved Strandsiderne, men der er ogsaa ofte fugtigt inde paa Landet. Dernæst de mange uægte Børn. Hjørring Amt og Fyen staa i sørgelig Forrang for det øvrige Land i den Retning. Og endelig den stygge Banden ved hver andet Ord. Det er Pletter, der skulde tages bort, og Vendelboerne behøve blot at gjentage deres gamle Valgsprog: de vilde ikke, og saa ville ogsaa disse Ting forsvinde.

Foretagsomhed

1735. En birkedommer på Dronninglund, senere herredsfoged, Søren Madsen Høeg⁽²²⁾: Og at Districtsbeboere ere saa mange og har ikkun saa lidet Hartkorn, ja sidder 2, 3, 4 eller flere paa en Gaard, aarsager ej alene virkelig meget til den slette Tilstand, mens nu og gjør Bonden magelig, lad og uduelig, saa de fleste blandt dem tragter aldrig efter mere, men altid efter mindre, ubekymret, hvoraf de skal leve eller faa Udgiften fra. **1779. En embedsmand og forfatter fra København, August Hennings⁽²³⁾**: I Vendsyssel hersker der megen Flid blandt Landbefolkningen. Rundtom omgivet af Vand, uden Havne og nævneværdige Handelspladser, altsaa næsten afskaaret fra Omgang med andre Mennesker, eller i det mindste tvungne til møjsommeligt at søge den, bliver der i Henseende til Beskæftigelse og Adspredelse næsten ikke andet tilovers for Beboerne end at underholde sig med det, der omgiver dem, og tænke paa Forædling af deres Frembringelser, der ikke er saa rige, at de i uforædlet Stand kan tilfredsstille Beboernes Ønsker og Behov. **1806. En sjællandsk præst og topograf, L. M. Wedel⁽²⁴⁾**: (...) "vendelboerne er i almindelighed formuende, kloge, forsigtige, ædruelige; de fleste kan læse og skrive," i Vendsyssel er der meget flid "i huset og i marken". Kvinderne spinder og væver og mændene pranger med kvæg, korn og andre fødevarer og de er "dristige agerdyrkere". **1828. En amtsforvalter over Hjørring amt, L.C. Brinck-Seidelin⁽²⁵⁾**: Naar Høsten er begyndt, da anstrænger den ellers langsomme Vendelboer sig

saaledes, at han ei hviler, før den er endt. Om en Sædemark ei er moden, eller Kjærvene ei tilfulde veirede, derom bryder han sig ei stort; alt maa falde for hans Lee, naar han først har faaet den i Haand, og derefter alt iilfærdigst føres i Laden, deels af Nødvendighed, da Naboen, der har sit Korn inde, og med hvem man her gjerne vil leve i Fred, vil slippe sine Kreaturer løs, og deels af Forfængelighed, da den, der er først færdig, beundres, og den, der sidst fik sit Korn i Lade, ansees for en Sinke. **1828. Samme amtsforvalter over Hjørring amt, L.C. Brinck-Seidelin**⁽²⁶⁾: Ei faa Bønder ernære sig som Skræddere, Skomagere, Snedkere, Tækkemænd, Smedde, Hjulmænd o.s.v. Da Vendelboeren er eftertænsksom og stadig, anseer jeg ham for særdeles duelig til at lære Håndværker, og med Forundring har jeg seet, hvorvidt mangan Bonde uden Veiledning har bragt det i Kunstfærdighed. **1828. Samme amtsforvalter over Hjørring amt, L.C. Brinck-Seidelin**⁽²⁷⁾: (...) og kommer det an paa teknisk Snille, kan neppe Bonden i nogen som helst dansk Provinds sættes over Vendsyssels. – Han er meget langsom i sine Bevægelser, og Arbeidet gaaer ei hurtigt fra Haanden; Klimatet med Blæst og Taage tvinger ham til at tage megen Føde til sig og klæde sig varmt, og derfra hans Langsomhed og Mangel paa Livlighed, men trolig er han ved Arbeidet, og udfører det sædvanligen godt.

Væsen og karakter

1591. En folkevisedigter, Anders Sørensen Vedel⁽²⁸⁾: De Vendelboer vaare saa stiffue i Sind, saa traadzige mod deris Herre. **1810. En professor i landøkonomi, Gregers Begtrup**⁽²⁹⁾: Vendelboerne vare et kjækt og stridbart Folk, som med Iver toge Deel i Danmarks indvortes Krige, men de droge sig sædvanligen for sildig tilbage, og bleve derfor haardt medtagne. Paa saadanne krigerske Optrin har man mange sørgelige Exempler, fornemmelig under Knud den Hellige, Erik Menved, Christoffer af Bajeren, og Christian den Tredje. Skipper Clemens Feide har slaaet det dybeste Saar, som det ei endnu har forvundet. Flere tusende Vendelboer blev nedlagte for Randers og Aalborg, mange bleve henrettede, og de øvrige bleve belagte med haarde Mulcter og Forskrivninger, mistede deres Ejendomme, og bleve lagte under Hovedgaardene. **1828. En amtsforvalter over Hjørring amt, L.C. Brinck-Seidelin**⁽³⁰⁾: Vendelboeren er

vistnok nidkjær for, at hans Rettigheder, virkelige eller indbildte, ikke skulle krænkes, især naar han troer, at hans Eftergivenhed vil synes Forsagthed, den hans Kamerader ville spotte; han bliver da stivsindet, og troer han, at finde Medhold hos et Parti, hvis Bifald han ønsker at indhøste – thi forfængelig er han – da er han vanskelig at behandle. (...).Aabenhjertig er han ikke, mindst i sin Omgang med dem, der ere over hans Stand; han troer letteligen at finde en forborgen Grund til ethvert Spørgsmaal, mener derfor, at han bør være paa sin Post, frygter at skade sig ved uforbeholden Tale, og antager gjerne, at lidt Snuhed er fornøden for den kloge Mand; thi altfor ofte har han seet, at saadan Tænkemaade sikkrest fører sin Tilbeder gennem Tidernes Skjær. (...).Det er ikke noget muntert Folk, Sang lyder sjeldent, selv Høsten gaaer stille af; derimod hører man adskillige ret vittige Indfald (...). **1854. En sjællandsk præst, A. E.**

Meinert⁽³¹⁾:Vendelboerne, dette Folk i Danmark, hvor Livets blide Magter, Sandsen for det Milde og Skjønne, synes for en stor Deel at være gaaet til Grunde i Aarhundreders haarde Kamp for Friheden; maatte vi blot desuagtet lære at høiagte den mageløse Jernkraft som her overalt træder os imøde.**1869. En forfatter (født på Fyn) og præst i Vendsyssel, J. J. F. Friis**⁽³²⁾:Lægger vi alt til alt, bliver nok stridighed og mistænksomhed de egenskaber, der findes hos vendelboerne i en højere grad end hos rigets øvrige beboere; men man må til undskyldning lige overfor disse beskyldninger heller ikke glemme, at gives der nogen egn i riget, hvor sådanne åndsretninger måtte udvikle sig, så er det i Vendsyssel, som lige til den allersidste tid har været plaget af embedsmænd, der betragtede deres ophold her som en forvisning og som de derfor i det mindste måtte gøre sig så indbringende som mulig. Så godt som alle snød de bonden, eller også så bonden, hvorledes de snød det offentlige.**1875. (Vistnok) en løjtnant og topograf fra København, Ludvig Frederik Both**⁽³³⁾: Vil De lære Vendsyssel ret at kende, skal De ikke rejse med Toget, men tage Stokken i Haanden og se ind til Godtfolk, hvor De kommer frem. Rigtignok er Vendelboen ikke altid saa let at blive klog paa, og han blotter ikke gerne sit Hjertes inderste for den, han ikke ved et længere Samliv har lært nøjere at kende, men har De gode Øjne og Øren, vil De altid erfare noget, De ikke hidtil har kendt til, og som De maaske kan

have godt af at vide. **1880 (ca). En heste- og studehandler fra Himmerland, E. H. Buchholtz**⁽³⁴⁾: Vendelboen er sejt til at beslutte sig til noget, men rasende voldsom, ja grusom, naar Berserkergangen kommer over ham, eller øver Lynchjustits. **1880. En præst i Vendsyssel, Frederik Nielsen**⁽³⁵⁾: Og hvad nu Vendelboerne selv angaar, saa er det nok værd at erindre den gamle Sang, der stammer fra den sidste store Bonderejsning, hvoraf der udgik saa mange i Middelalderen fra Vendsyssel, og hvori det hedder: Først da flyede de Morsingboer, Og saa de Forrædere fra Thy; Efter stode de Vendelboer, De vilde ikke fly. De vilde ikke, ja Vendelboerne har en Villie en stærk og udpræget Villie. Er han med, saa er han helt med; er han imod, saa er han helt imod. Der er ingen Halvhed eller Halten til to Sider, og i denne Villie boer der Kraft til Fremgang, naar den ledes i det rette Spor. Den fra Krigen saa berømte ellefte Bataillon bestaar af Vendelboer, og den har indlagt sig uvisnelig Hæder. For disse tappre Mænd gjaldt det fuldtud: de vilde ikke fly! **1913. En vendsysselsk lokalhistoriker, Anton Jakobsen**⁽³⁶⁾: Som bekendt har Vendelboerne Skyld for at have den Vane, naar han bliver tiltalt af en Fremmed, at svare "Hvad", enten han saa har hørt Spørgsmaalet eller ikke; der menes at dette sker af Forsigtighed og Mistro, for at vinde Tid til at svare og om fornødent gøres at give saakaldt "laaddent" eller omgaaende Svar, naar den Fremmede gentager sit Spørgsmaal. **1940. En gårdejer, Søren Jungersen, Fristrup ved Åbybro**⁽³⁷⁾: Vi Vendelboere ka godt være flinke, men vi ka aasse være slemt stikkent i det, om nogen kommer til os fra den forkerte Side! **1940: En sydjysk forfatter, Salomon J. Frifelt**⁽³⁸⁾: Og lige saa stædig og uvillig til at indordne sig under Tvang stod han overfor alt, hvad der udefra eller ovenfra trængte sig paa som Paabud eller Forbud. Frivillig kan Vendelboen følge en Høvding. Men Herskerbud møder han stedse med Uvilje og Trods. Høvdinge havde altid her nordenfjords bedre Vilkaar end Konger! – **1954: En førstelærer på Emb Skole i Midtvendsyssel, Nis Gertsen**⁽³⁹⁾: Giver man sig i snak med en vendelbo, er det ikke sikkert, man synes godt om ham lige straks. Han er noget tilbageholdende, når han taler med fremmede, noget forsigtig, næsten mistroisk. Han siger nå-h og ja-h og: det er nok muligt. Men hvad han selv mener, kommer ikke for dagen. Han

udleverer sig ikke. Derimod skulle det gå mærkeligt til, om han ikke i samtalens løb fik pillet ud af den fremmede, hvem og hvad han er, hvor han kommer fra, og hvor han skal hen, om han er gift, og hvor mange børn han har!(...). Når vendelboerne fra gammel tid har ord for at være stridbare og oprørske, så er det med stridbarheden rigtigt nok. Men hvis der ved oprør forstås væbnet opstand mod gældende lov og ret, så er bedømmelsen forkert. Læser vi historien med eftertanke, kommer vi til det resultat, at vendelboernes oprør altid har haft til formål at hævde lov og ret, derimod ikke at trodse den. Vendelboen har fra de ældste tider været konservativt indstillet. Han har holdt på det bestående, på nedarvede, hævdvundne rettigheder, blandt andet ud fra den betragtning, at han vidste, hvad han havde, ikke hvad han fik. Gennem århundreder havde adel og præsteskab stadig søgt at skære remme af bondens ryg. Derfor blev han mistroisk.. Man har - dog med urette - tillagt Kristian den Ottende betegnelsen for Vendsyssel som egnen "nord for lands lov og ret". Når dette udtryk kunne bruges med nogen grund, så var det dog mindre befolkningens end øvrighedens og embedsmændenes skyld. Det var dem, som tilsidesatte lov og ret. (...). Indtil for et par menneskealdre siden forekom der dog ikke så lidt af, hvad man bedst kan betegne ved udtrykket embedsmandsvigtighed. Den passede begribeligvis heller ikke vendelboen. (...) I almindelighed gik det ikke an at bruge håndgribeligheder over for en embedsmand i funktion. Man nøjedes så med viddets og lunets våben. Men det er der heller ingen, som forstår at bruge bedre end vendelboen. (...)**1954: Samme førstelærer på Emb Skole i Midtvensyssel, Nis Gertsen**⁽⁴⁰⁾:Vendelboerne er forsigtige, når de står over for noget nyt. De stiller sig gerne afventende og iagttagende. (...) I politisk bevægede tider tales der politik, og så kan vendelboerne være fyr og flamme. Mænd af forskellige meninger kan da blive uvenner for lange tider. Vi opdager ved sådanne lejligheder, at vendelboen er mere bevægelig i sindet, end hans sædvanlige, rolige optræden ellers giver indtryk af. (...) Under vælgermøderne lader forsamlingen gerne de mest fremtrædende baske løs på hinanden, men selv nøjes de med at stikke en bemærkning ud nu og da. Den kan være tør og vittig og undertiden sønderknusende ved sin træfsikkerhed.- **En gammel Vendelbo ligger for**

døden. "Lov mig nu", siger han, "at min Gravsten bliver 3 Tommer højere en An-Maris. For det var mig, der havde Pengene. Og det var ogsaa mig, der passede paa dem." - Tre Tommer højere end Naboens! Det er enhver Vendelbos Agt!⁽⁴¹⁾

Kilder

1. Salomon J. Frifeldt og Børge Davidsen: Hvor Vejene samles. (Aalborg 1940, side 91)**2.** Knud Bidstrup: Strejftog i historien. (i: Det yderste Jylland. Turistårbogen 1978)**3.** M. A. Goldschmidt: Dagbog fra en Rejse paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy 1865. (Udvalgte Skrifter Romaner, Fortællinger og Skildringer. Bd 2. Gyldendal u/år, side 242)**4.** Knud Bidstrup: Strejftog i historien. (i: Det yderste Jylland. Turistårbogen 1978)**5.** C. Klitgaard: Vester brønderslev Sogns og Brønderslev Købstads Historie. (Brønderslev, 1942)**6.** Aalborg Stiftsbog 2005. (Aalborg Stifts Landemode, 2005)**7.** Interview med professor Hans Vejleskov, Danmarks Pædagogiske Universitet. (Nordjyske Stiftstidende 12. juli 2007)**8.** Peder Hansen Resen: Atlas Danicus VI, A: Aalborg Stift. (Sæby Museum, 1982)**9.** C. Klitgaard: August Hennings Rejse i Vendsyssel 1779. (Vendsysselske Aarbøger 1918, side 261)**10.** Olaus Olavius: Oekonomisk-physisk Beskrivelse over Schagens Kiøbstæder og Sogn. 1787. (Cit. fra: Peter Henningsen: I sansernes vold. Bondekuldtur og kultursammenstød i Enevældens Danmark Vol. 2, side 670)**11.** L. M. Wedel: Indenlandsk Reise igiennem de betydeligste og skjønneste Egne, bd. 2, 1806 (cit. fra: Peter Henningsen: I sansernes vold. Bondekuldtur og kultursammenstød i Enevældens Danmark Vol. 2, side 671)**12.** Gregers Begtrup: Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Danmark. Nørrejylland, bd. II. 1810, side 413)**13.** A. E. Meinert: Naturen og Menneskelivet, en folkelig Jordbeskrivelse. 1854. (Cit. fra: Knud Bidstrup: Strejftog i historien. Det yderste Jylland. (Turistårbogen 1978))**14.** M. A. Goldschmidt: Dagbog fra en Rejse paa Vestkysten af Vendsyssel og Thy 1865. (Udvalgte Skrifter Romaner, Fortællinger og Skildringer. Bind 2 (Gyldendal u/år)**15.** Relationer over de danske Stifters Tilstand, indsendt i henhold til Cirkulære gennem Rentekammeret 25. juli 1735 (cit. fra: Lene Dige: Dronninglund sogn i 1700-tallet. (Nord-Press 1994))**16.** L. C. Brinck-Seidelin: Hjørring Amt. Beskrevet efter opfordring fra det Kongelige

Landhuusholdningsselskab. (København 1828, side 8)**17**.
Do. (side 273)**18**. (Cit. fra) Nis Gertsen: Vendsysselbogen.
(Hjørring 1954) **19**. A. E. Meinert: Naturen og
Menneskelivet, en folkelig Jordbeskrivelse. 1854. (Cit. fra:
Knud Bidstrup: Strejftog i historien. Det yderste Jylland.
(Turistårbogen 1978))**20**. Horace Marryat: Et ophold i
Vendsyssel 1859-1860. (Vendsyssel Årbog 1980)**21**.
Frederik Nielsen: Vendsyssel og Vendelboerne for et halvt
Hundredaar siden. (København 1880)**22**. Relationer over
de danske Stifters Tilstand, indsendt i henhold til
Cirkulære gennem Rentekammeret 25. juli 1735 (cit. fra:
Chr. Christensen: Tilstanden i Vendsyssel ved Aar 1735.
(Vendsysselske Aarbøger 1917)) **23**. C. Klitgaard: August
Hennings Rejse i Vendsyssel 1779. (Vendsysselske
Aarbøger 1918, side 261)**24**. L. M. Wedel: Indenlandsk
Reise igiennem de betydeligste og skjønneste Egne, bd. 2,
1806 (Cit. fra: Peter Henningsen: I sansernes vold.
Bondekuldtur og kultursammenstød i Enevældens
Danmark Vol. 2, side 597)**25**. Do. (side 66)**26**. Do. (side
316)**27**. L. C. Brinck-Seidelin: Hjørring Amt. Beskrevet
efter opfordring fra det Kongelige
Landhuusholdningsselskab. (København 1828, side 6)**28**.
Anders Sørensen Vedel: S. Knud Konning udi Danmarck,
(Fra Hundredårsvisebog 1591, cit. fra:
<http://www.kalliope.org/digt.pl?longdid=vedel2000050405>
(dec. 2006))**29**. Gregers Begtrup: Beskrivelse over
Agerdyrkningens Tilstand i Danmark. Nørrejylland, bd. II.
(1810, side 407)**30**. L. C. Brinck-Seidelin: Hjørring Amt.
Beskrevet efter opfordring fra det Kongelige
Landhuusholdningsselskab. København 1828, side 6)**31**.
A. E. Meinert: Naturen og Menneskelivet, en folkelig
Jordbeskrivelse. (1854. Cit. fra: Preben Sørensen:
Præsten A.E. Meinert og Vendsyssel. (Vendsyssel Årbog
1998))**32**. J.J.F. Friis: Vendelboerne, deres Sæder og
Skikke. Samlinger til jysk Historie og Topografi, bd. 2,
1868-69. (Cit fra: Peter Henningsen: I sansernes vold.
Bondekuldtur og kultursammenstød i Enevældens
Danmark Vol. 2, side 598)**33**. Anton Jakobsen: En Rejse
gennem Danmark. [Gengivelse af en rejsebeskrivelse
vistnok af topografen, løjtnant Ludvig Frederik Both fra
København (1823-1887): Natur og Folkeliv i Danmark.
1875]. (Vendsysselske Aarbøger, 1938)**34**. Carl Klitgaard:
Uddrag af Gaardejer i Nørholm Erhardt Harald Buchholtz'
Optegnelser 1879-1888 vedrørende Vendsyssel.

(Vendsysselske Aarbøger, 1951). **35.** Frederik Nielsen: Vendsyssel og Vendelboerne for et halvt Hundredaar siden. (København 1880)**36.** Anton Jakobsen: Dronninglund Hovedgaard (Vendsyssel Folk og Land. (Sæby 1913, side 153f))**37.** Salomon J. Frifeldt/Børge Davidsen: Hvor Vejene samles. (Aalborg 1940, side 89)**38.** Salomon J. Frifeldt/Børge Davidsen: Hvor Vejene samles. (Aalborg 1940, side 90f)**39.** Nis Gertsen: Vendsysselbogen. (Skolebiblioteksforeningen for Hjørring amt 1954, side 381ff)**40.** Do. (side 389)**41.** Salomon J. Frifeldt/Børge Davidsen: Hvor Vejene samles. (Aalborg 1940, side 97).**42.** Erik Vendilskagas Saga. Cit. i: Carl Klitgaard: Hvetbo Herred. I Del, s.239. (Aalborg 1906).